

**BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE PAŃSTWA
W CZASACH KRYZYSU KLIMATYCZNO-
-EKOLOGICZNEGO – ANALIZA PRAWNA
NA PRZYKŁADZIE POLSKI**

**ECOLOGICAL SECURITY OF THE STATE IN TIMES
OF CLIMATE AND ECOLOGICAL CRISIS-LEGAL
ANALYSIS BASED ON THE EXAMPLE OF POLAND**

Dr Anna Chochowska

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska
e-mail: achochowska@pans.tarnobrzeg.pl; <https://orcid.org/0000-0002-4146-9951>

Dr hab. Ewa Jasiuk

Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Polska
e-mail: e.jasiuk@urad.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-0918-7225>

Abstrakt

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie tego, jakie działania prawne Polska podejmuje w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego państwa w czasach kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Autorki dokonały analizy przepisów prawa krajowego, które mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju, czyniąc zadość zobowiązaniom międzynarodowym Polski. Ze względu na szeroki wachlarz problemów Autorki nie rościły sobie prawa do wyczerpania tematu, a jedynie ograniczyły się do zaprezentowania, ich zdaniem, kluczowych aspektów.

Słowa kluczowe: ochrona środowiska, zrównoważony rozwój, polityka ekologiczna państwa 2030, bezpieczeństwo ekologiczne

Abstract

This article aims to present the legal actions that Poland undertakes related to the ecological security of the state in times of climate and ecological crisis. The authors analyzed national law provisions aimed at ensuring the ecological security of the country, fulfilling Poland's international obligations. Due to the wide range of problems, the authors did not claim to exhaust the topic, but only limited themselves to what they considered the key aspects.

Keywords: environmental protection, sustainable development, State Environmental Policy 2030, ecological safety

Zagadnienia wprowadzające

Zagadnienie kryzysu klimatyczno-ekologicznego już od dawna stanowi przedmiot zainteresowania przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, ponieważ ma ono charakter złożony, globalny i systemowy [Leszczyński 2025, 28-47]. Z kolei jego przyczyny to splot czynników gospodarczych, technologicznych, społecznych i kulturowych, który w ciągu ostatnich dwóch stuleci doprowadził do nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego przez człowieka, skutkując różnorodnymi zagrożeniami.

Konsekwencje nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego są odczuwalne w różnych dziedzinach życia. Począwszy od lat 70. i 80. XX w. wyraźnie nasiliły się problemy takie jak zmiany klimatu, niszczenie warstwy ozonowej, wylesianie, utrata bioróżnorodności, zanieczyszczenie mórz i wód śródlądowych, skażenie gleby, występowanie emisji toksycznych pyłów. W doktrynie podkreśla się, że w związku z pojawiającymi się zmianami klimatyczno-ekologicznymi „[...] człowiek we współczesnym świecie nie może czuć się bezpieczny, liczba zagrożeń i częstotliwość ich występowania znacznie wzrosła i z roku na rok się nasila (np. ekstremalne zjawiska pogodowe, upały, nawalne deszcze powodujące powodzie błyskawiczne). Pojawiają się nowe zagrożenia (olbrzymie pożary), których skutki odczuwalne są dla państw, ale bardziej dla pojedynczego obywatela. Globalne zagrożenia wywierają negatywny wpływ na zdrowie i życie człowieka (coraz więcej osób umiera na skutek zanieczyszczenia powietrza – smogu, osuńnięć ziemi spowodowanych nadmiernymi opadami oraz upałów), hamują też rozwój gospodarczy kraju” [Trzaskowska 2024, 78-79]. Warto jednak podkreślić, że zagrożenia o charakterze ekologicznym nie ograniczają

się wyłącznie do terytorium jednego kraju, często mają nawet charakter globalny. Oznacza to, że nadmierna ingerencja w środowisko naturalne występująca na jednym krańcu ziemi może zagrażać życiu i zdrowiu mieszkańców w innych, nawet bardzo odległych miejscach [tamże].

1. Bezpieczeństwo ekologiczne w świetle międzynarodowych inicjatyw

Z tego też względu pod koniec XX w. społeczność międzynarodowa uznała, że problemy te mają bez wątpienia charakter transgraniczny i wymagają wspólnej reakcji państw oraz podjęcia zdecydowanych działań. W tym celu w 1983 r. została powołana przez Gro Harlem Brundtland Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju (*World Commission on Environment and Development*), zwana też „Komisją Brundtland”. Gro Harlem Brundtland zwołał komisję na zaproszenie ówczesnego Sekretarza Generalnego ONZ. Sławę komisji zapewniło wypracowanie szerokiej koncepcji politycznej zrównoważonego rozwoju oraz opublikowanie w kwietniu 1987 r. raportu *Nasza Wspólna Przyszłość*¹. Raport wykazał, że dotychczasowy model wzrostu gospodarczego prowadzi do degradacji środowiska i zagrożeń dla przyszłych pokoleń. Działalność komisji przyczyniła się do zwołania Szczytu Ziemi w 1992 r. w Rio de Janeiro, czyli Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju (ang. *United Nations Conference on Environment and Development*, UNCED) w dniach od 3 do 14 czerwca. Odbyła się ona po 20 lat po I Konferencji ONZ w Sztokholmie. Podczas konferencji hasłem przewodnim było „Środowisko i Rozwój”. Uczestniczyły w niej oficjalnie 172 rządy, około 2 400 osób z organizacji pozarządowych (NGO) w tym około 1 700 osób na równoległym Forum zorganizowanym przez NGO. W ramach konferencji przyjęto szereg dokumentów określających fundamentalne zasady w polityce społeczno-gospodarczej nakazujące uwzględniać ochronę środowiska. Zaliczamy do nich: ramową konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu², Agendę 21 – katalog celów ochrony do realizowania

¹ *Report of the World Commission on Environment and Development*, <https://digitallibrary.un.org/record/139811?ln=en&v=pdf> [dostęp: 14.04.2026].

² *United Nations Framework Convention on Climate Change*, https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf [dostęp: 14.04.2026]. *United Nations Framework Convention on Climate Change* (UNFCCC lub FCCC)

w XXI w.³, Konwencję o zachowaniu różnorodności biologicznej⁴, Deklarację dotyczącą kierunku rozwoju, ochrony i użytkowania lasów⁵.

Konferencja ta dała początek bardziej skonkretyzowanym działaniom mającym na celu zapewnianie globalnego bezpieczeństwa ekologicznego i pociągnęła za sobą szereg innych inicjatyw, które doprowadziły do zawarcia porozumienia paryskiego (*Paris Agreement*) wieńczącego 21. Konferencję ONZ w sprawie zmian klimatu w 2015 r.⁶ Porozumienie zobowiązywało wszystkie kraje do przedstawienia do 2020 r. długoterminowych scenariuszy ograniczenia emisji gazów cieplarnianych zgodnie z metodologią przyjętą przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC)⁷. Porozumienie paryskie potwierdza dotychczas przyjęte cele krajowe (*Inten ded Nationally*

jest umową międzynarodową określającą założenia międzynarodowej współpracy dotyczącej ograniczenia emisji gazów cieplarnianych odpowiedzialnych za zjawisko globalnego ocieplenia. Na początku nie zawierała ona jakichkolwiek wiążących nakazów dotyczących ograniczenia emisji gazów cieplarnianych. Z czasem ustanowiono odpowiednie protokoły wprowadzające limity emisji. Najważniejszym jest protokół z Kioto z 1997 r.

³ *Action Programme – Agenda 21*, <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/Agenda21.pdf> [dostęp: 14.04.2026]. Action Programme – Agenda 21 jest dokumentem programowym, który przedstawia sposób opracowania i wdrażania programów zrównoważonego rozwoju w życie lokalne.

⁴ *Convention on Biological Diversity*, <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> [dostęp: 14.04.2026]. Convention on Biological Diversity (CBD) – umowa międzynarodowa określająca zasady ochrony, pomnażania oraz korzystania z zasobów różnorodności biologicznej. Konwencja weszła w życie 29 grudnia 1993 r. 90 dni po zdeponowaniu 30 dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia zgodnie z art. 36. Depozytariuszem jest Sekretarz Generalny ONZ (art. 41). Językami autentycznymi są angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski (art. 42). Jej stronami jest 196 państw świata. Załączniki do Konwencji ustalają postępowanie pojednawcze i rozjemcze. Konwencję uzupełnia Protokół o bezpieczeństwie biologicznym podpisany 29 stycznia 2000 r. w Montrealu (Dz.U. z 2004 r., Nr 216, poz. 2201) oraz Protokół dotyczący dostępu do zasobów genetycznych oraz uczciwego i sprawiedliwego podziału korzyści wynikających z ich wykorzystania podpisany 29 października 2010 r. w Nagoya (Dz.U.U.E.L.2014.150.234).

⁵ *Report of the United Nations Conference on Environment and Development*, <https://www.un.org/esa/documents/ga/conf151/acconf15126-1.htm> [dostęp: 14.04.2026].

⁶ Porozumienie paryskie do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r., przyjęte w Paryżu dnia 12 grudnia 2015 r., Dz. U. z 2017 r., poz. 36 [dalej: Porozumienie paryskie].

⁷ Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu jest organem Organizacji Narodów Zjednoczonych zajmującym się oceną naukową związaną ze zmianami klimatu.

Determined Contributions). Organizacja Narodów Zjednoczonych, 25 września 2015 r., mając na uwadze bezpieczeństwo ekologiczne, przyjęła Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego Agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, zawierającą cele zrównoważonego rozwoju (*Sustainable Development Goals*)⁸. Została ona przyjęta przez wszystkie 193 państwa członkowskie ONZ. Określa 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz związanych z nimi 169 zadań (*targets*), które mają zostać osiągnięte przez świat do 2030 roku. Dotyczą one osiągnięć w 5 obszarach – tzw. 5xP: ludzie (*people*), planeta (*planet*), dobrobyt (*prosperity*), pokój (*peace*), partnerstwo (*partnership*).

Cele obejmują szeroki zakres wyzwań, takich jak ubóstwo, głód, zdrowie, edukacja, równość płci, zmiany klimatu, zrównoważony rozwój, pokój, sprawiedliwość społeczna. Zastąpiły one Milenijne Cele Rozwoju, które zrealizowane miały być do 2015 r.⁹ Realizacja celów i zadań jest monitorowana na całym świecie odpowiednimi wskaźnikami. Przyjęto je Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 10 lipca 2017 r.¹⁰ Za ich monitorowanie w Polsce odpowiada GUS. Dzięki opisanym wydarzeniom i podejmowanym działaniom dziś mamy do czynienia z radykalną zmianą postrzegania kwestii ochrony środowiska przy stosowaniu koncepcji zrównoważonego rozwoju przez poszczególne państwa na świecie. Ta koncepcja stała się priorytetem w politykach poszczególnych państw, a ich realizacja znajduje odzwierciedlenie w bardzo różnych obszarach. Tak jest i w przypadku Polski. Jako wkład w realizację celów porozumienia strony przedłożyły obszerne krajowe plany działania w dziedzinie klimatu¹¹. Biorąc pod uwagę, że Agenda 2030 to uniwersalny plan rozwoju dla świata, wymaga on dostosowania do realiów każdego państwa, stąd rola krajów we wdrażaniu jest kluczowa. Przyjęte przez ONZ w 2015 r. 17 międzynarodowych celów zrównoważonego rozwoju (SDGs) ma na celu poprawę jakości życia ludzi i ochronę planety do 2030 r. Złożoność i przenikanie się celów wymagają szerokiego

⁸ https://un.org/pl/files/170/Agenda2030PL_pl-5.pdf [dostęp: 14.04.2026; dalej: Agenda 2030].

⁹ <https://www.un.org/pl/> [dostęp: 04.04.2026].

¹⁰ <https://docs.un.org/en/A/RES/71/313> [dostęp: 14.04.2026].

¹¹ Realizację zobowiązań zawartych w porozumieniu paryskim umożliwiają szczegółowe zasady, procedury i wytyczne znajdujące się w pakiecie katowickim, przyjętym na konferencji klimatycznej ONZ (COP24) w grudniu 2018 r. Obejmuje on wszystkie kluczowe obszary zawarte w porozumieniu paryskim, w tym przejrzystość, finansowanie, łagodzenie zmian klimatu i dostosowanie się do nich.

zaangażowania i odpowiedzialnej współpracy pomiędzy poszczególnymi państwami na świecie. Istotne jest przy tym przełożenie globalnych celów na grunt krajowy, regionalny i lokalny oraz uświadomienie ich znaczenia dla każdego kraju. Art. 21 Agendy 2030 uznaje odpowiedzialność każdego państwa za jej realizację na poziomie krajowym, regionalnym i globalnym, z uwzględnieniem realiów, możliwości i stopnia rozwoju, w oparciu o poszanowanie narodowych polityk i priorytetów rozwoju. Państwa stanęły przed ogromnym wyzwaniem. Miały za zadanie wyznaczenie celów rozwojowych na szczeblu krajowym, które będą nawiązywać do celów zrównoważonego rozwoju przyjętych wraz z Agendą 2030, oraz zapewnienie monitorowania postępów na szczeblu krajowym min. poprzez dobór wskaźników, wdrożenie odpowiedniego systemu monitorowania i raportowania.

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie, jakie działania prawne związane z bezpieczeństwem ekologicznym państwa podejmuje Polska w czasach kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Dokonana zostanie analiza przepisów prawa krajowego, które czynią zadość opisanym wyżej zobowiązaniom o charakterze międzynarodowym. Ze względu na szeroki wachlarz problemów Autorki nie roszczą sobie prawa do wyczerpania tematu, a jedynie ograniczą się do ich zdaniem kluczowych aspektów.

Na wstępie rozważań należy postawić tezę, iż Polska dokonuje rzeczywistej implementacji zobowiązań międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego w czasach kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Autorki przyjęły metodę dogmatyczno-prawną oraz metodę prawnoporównawczą, aby zbadać tę tezę.

2. Bezpieczeństwo ekologiczne jako domena badań naukowych

Nadmienić należy, iż bezpieczeństwo ekologiczne to domena badań przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych. Wpływ na ten stan rzeczy ma fakt, iż badania nad bezpieczeństwem mają charakter interdyscyplinarny i obejmują zagadnienia z zakresu co najmniej kilku dyscyplin naukowych, w szczególności takich jak nauki o ekonomii, zarządzaniu i jakości, nauki prawne, nauki socjologiczne. W Polsce od 2011 r. funkcjonuje samodzielna dyscyplina nauki o bezpieczeństwie w ramach dziedziny nauk

społecznych¹². Przedstawiciele doktryny nauk o bezpieczeństwie prowadzą badania nad różnymi jego aspektami w ramach tzw. podejścia sektorowego, wśród których w ostatnim czasie coraz większą rolę odgrywa właśnie bezpieczeństwo ekologiczne [Cieślarczyk 2020, 69].

W ostatnim czasie coraz częściej zauważalne jest, iż kwestia bezpieczeństwa nie zamyka się jedynie w problematyce o charakterze militarnym, a postęp technologiczny i gospodarczy generuje różnorodne problemy oraz wyzwania dla państwa i jego administracji w wielu obszarach [Chochowski 2025, 44]. Potencjalne zagrożenia związane są z wieloma sferami życia, w tym w szczególności ekologiczną i prawną. Współcześnie bowiem obserwowane jest odchodzenie od pojmowania bezpieczeństwa jedynie we wspomnianej sferze militarnej, na rzecz tzw. *comprehensive security* (rozsległego bezpieczeństwa), a także podejmowania działań zmierzających do rozwoju badań nad różnorodnymi aspektami szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Pomimo, iż pozornie zagrożenia ekologiczne nie wydają się tak kluczowe, jak groźba użycia sił wojskowych, to jednak w dalszej perspektywie wpływają na destabilizację państwa i społeczeństwa przynosząc różnego typu problemy. Naruszenie bezpieczeństwa ekologicznego państwa może prowadzić bowiem do wielu problemów w tym problemów zdrowia ludzi, stabilności gospodarki [Płocki 2021, 173-74]. Bezpieczeństwo ekologiczne jest kluczowe, ponieważ środowisko stanowi podstawę życia i rozwoju. Bezpieczeństwo ekologiczne jest podstawową potrzebą społeczeństwa, polega bowiem na zapewnieniu mu zasobów środowiska o odpowiedniej ilości i jakości niezbędnych dla właściwego jego funkcjonowania. Niestety, w społecznej świadomości zagadnienia związane z ekologią są bardzo często marginalizowane i deprecjonowane. Słusznie bowiem zauważa Mateusz Ziętański, iż „[...] zabieg relatywizujący wszelkie procesy, które degradują środowisko i de facto degradują życie człowieka, polega na przysłonięciu tych zagrożeń rozwojem społeczno-gospodarczym, który musi trwać i postępować” [Ziętański 2020, 185]. Wiemy jednak, iż tego typu postępowanie jest naganne i należy je wyeliminować z życia społecznego państw.

¹² Aktualny wykaz dziedzin i dyscyplin naukowych zawarty jest w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz. U. z 2025 r., poz. 211.

Na świecie, w tym także w Polsce, maleje dostępność wody pitnej, postępuje wylesianie, zanika bioróżnorodność, zwiększa się emisja gazów cieplarnianych. Dlatego tak ważne staje się zagadnienie dotyczące bezpieczeństwa ekologicznego. Słusznie zauważa Karina Górska-Rożej, iż „Ekologia jest terminem ściśle związanym z bezpieczeństwem, a dokładniej z jego odnogą, czyli bezpieczeństwem ekologicznym. Literatura poświęcona tej tematyce jest bardzo obszerna” [Górska-Rożej 2013, 90]. Czym zatem jest bezpieczeństwo ekologiczne? Przyjmuje się, iż jest „[...] trwały i ciągły proces zmierzający do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego, zabezpieczający spokojną i zdrową egzystencję wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnych środków zgodnych z zasadami współżycia wewnętrznego państwa i społeczności międzynarodowej”¹³. Bezpieczeństwo ekologiczne, nazywane jest także bezpieczeństwem środowiskowym i jest ono uznawane za rodzaj bezpieczeństwa międzynarodowego [Wodzikowski 2018, 332] i wewnętrznego, co pociąga za sobą bardzo różne działania państw mające służyć jego zapewnieniu [Trzaskowska 2024, 83-88].

Zdaniem Auterek na szczególną uwagę i akceptację zasługuje definicja bezpieczeństwa ekologicznego, wedle której bezpieczeństwo ekologiczne określa się jako „[...] stan ograniczenia i eliminacji zagrożeń ekologicznych oraz podejmowanie pozytywnych działań w kierunku ochrony środowiska”¹⁴.

Z pewnością za jedną z kategorii takich działań można przyjąć działania prawne. Mając na uwadze, iż w obecnym stanie prawnym w Polsce nie ma legalnej definicji bezpieczeństwa ekologicznego, warto posługiwać się definicjami już opublikowanymi.

Bezpieczeństwo ekologiczne jest jedną z podstawowych kategorii bezpieczeństwa państwa, obok takich kategorii jak bezpieczeństwo militarne, polityczne, ekonomiczne, czy społeczne. Obejmuje ono działania mające na celu zapobieganie degradacji środowiska naturalnego oraz

¹³ *Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej*, https://www.elk.wans.edu.pl/wp-content/uploads/2021/11/Bezpieczenstwo_ekologiczne_RP.pdf [dostęp: 10.04.2026].

¹⁴ *Bezpieczeństwo ekologiczne państwa*, https://www.bing.com/search?pglt=41&q=bezpiecze%C5%84stwo+ekologiczne+pa%C5%84stwa+pdf&cvd=e679041f3edf46f09723994cd02229d1&gs_lcrp=EgRlZGdlKgYlABBFdKyBggAEEUYOTIGCAEQABhAMgYlAhAAGEAyBggDEAAAYQDIGCAQQABhAMgYlBRAAGEAyBggGEAAAYQDIGCacQABhAMggICBDpBxj8VTIHCAkQ6wcYQNIBCTE0Nzc4ajBqN6gCALACAA&FORM=ANNAB1&PC=HCTS [dostęp: 02.04.2026].

minimalizowanie skutków zagrożeń ekologicznych, które mogą wpływać na zdrowie ludzi, stabilność gospodarczą i porządek publiczny. Stanowi ono integralny element systemu bezpieczeństwa państwa, wpływając zarówno na jego stabilność wewnętrzną, jak i pozycję w środowisku międzynarodowym. Współcześnie jego znaczenie stale rośnie, co powoduje konieczność jego uwzględniania w strategiach bezpieczeństwa na równi z tradycyjnymi kategoriami. W systemie bezpieczeństwa państwa bezpieczeństwo ekologiczne pełni również funkcję komplementarną wobec innych kategorii bezpieczeństwa, np. może prowadzić do kryzysów społecznych lub gospodarczych. Posiada również charakter transgraniczny, dlatego istotne jest podejmowanie działań o charakterze międzynarodowym w tym zakresie. Bezpieczeństwo ekologiczne jest nie tylko elementem bezpieczeństwa narodowego, ale również międzynarodowego.

Przedmiotem rozważań w niniejszym opracowaniu będzie właśnie bezpieczeństwo ekologiczne w ujęciu wewnętrznym, określane jako bezpieczeństwo ekologiczne państwa, rozumiane jako zdolność do ochrony środowiska naturalnego w taki sposób, aby nie zagrażało ono zdrowiu ludzi, stabilności gospodarki i funkcjonowaniu instytucji publicznych. To właśnie na państwie spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego obywateli. Ponieważ zagrożenia środowiskowe, w tym w szczególności zanieczyszczenie powietrza [Czuba 2019, 198], katastrofy przemysłowe, zmiany klimatu mają charakter systemowy i przekraczają możliwości jednostek, to wymagają regulacji, kontroli i koordynacji na poziomie państwa.

3. Bezpieczeństwo ekologiczne Polski – aspekty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 5 stanowi, iż Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju¹⁵. Z kolei w art. 74 Konstytucji czytamy, iż w Polsce władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, a ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych. Natomiast każdemu obywatelowi Konstytucja przyznaje prawo do informacji o stanie i ochronie środowiska. Do władz publicznych, zgodnie z analizowanym artykułem Konstytucji, należy wspieranie działania

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 [dalej: Konstytucja].

obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska. Jednocześnie w art. 86 Konstytucji nakłada na każdego obywatela obowiązek dbania o środowisko, tworząc mechanizmy jego ochrony. Podkreślić również należy, że zgodnie z art. 68 ust. 4 na władze publiczne został nałożony obowiązek zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska, co wiąże się z koniecznością dbania o bezpieczeństwo zdrowotne jednostki. Jak podkreśla M. Florczak-Wątor zdrowe środowisko stanowi bowiem jedną z wartości konstytucyjnych, które winny być objęte troską państwa i jego obywateli [Florczak-Wątor 2023]. Należy zauważyć, że „utrzymywanie środowiska w stanie nie pogorszonym jest istotnym wyzwaniem w dobie szybkiego postępu przemysłowo-technologicznego, z jakim współcześnie mamy do czynienia. Stąd ustawodawca w wielu regulacjach prawnych ustanowił szereg zadań i zobowiązań do ich realizacji organy administracji publicznej, zarówno szczebla rządowego, jak i samorządowego. Od prawidłowej realizacji tych zadań zależy bowiem jakość środowiska, z którego niewątpliwie wymierne korzyści czerpie współczesny człowiek, a w przyszłości korzystać będą także przyszłe pokolenia” [Chochowska 2016, 37].

Widzimy zatem, iż bezpieczeństwo ekologiczne jest zadaniem publicznym, a nie wyłącznie prywatnym. Jednak za działaniami państwa powinny pójść odpowiednie działania jednostki i społeczeństwa. Słusznie zatem pisze K. Szwed, iż „Troska o środowisko przyrodnicze stanowi zadanie aktualne i wymagające współpracy i harmonizacji działań na wielu płaszczyznach – społeczeństwa, władzy publicznej, a także poszczególnych państw” [Szwed 2022, 66].

Niezwykle istotne jest, by państwo uwzględniło działania odnoszące się do bezpieczeństwa ekologicznego we wszystkich istotnych aspektach swojej działalności, w tym przede wszystkim, powinno to znaleźć odzwierciedlenie we wszystkich strukturach zarządzania państwem [Cichy i Ochoa Siguencia 2020; Kulis. 2019, 80] na wszystkich szczeblach. Szczególne znaczenie w osiągnięciu celów polityki ekologicznej ma odpowiednie przypisanie odpowiednich zadań zwłaszcza jednostkom samorządu terytorialnego [Staćzuk, 2019, 220].

4. Wypełnianie przez Polskę zobowiązań międzynarodowych

Mając na względzie zobowiązania międzynarodowe i przedstawione przez nas przepisy Konstytucji w dniu 14 lutego 2017 r. Rada Ministrów przyjęła nową średniookresową strategię rozwoju kraju, nazwaną Strategią

na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.¹⁶ Zawierała ona cele, kierunki interwencji, działania i projekty strategiczne, które powinny znaleźć odzwierciedlenie we wszystkich dokumentach strategicznych. SOR stanowił podstawę do przygotowywania nowych strategii sektorowych, w tym strategii środowiskowej. Prace nad strategią środowiskową były koordynowane przez Ministerstwo Środowiska ze wsparciem członków międzyresortowego zespołu. Efektem prac było stworzenie Polityki ekologicznej państwa 2030, która została przyjęta uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia *Polityki ekologicznej państwa 2030*¹⁷. Jest to strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej. Wprowadziła ona strategiczny zestaw działań mających na celu ochronę środowiska, zrównoważone gospodarowanie zasobami i adaptację do zmian klimatu. Wymieniona uchwała zawiera prognozę trendów społeczno-gospodarczych w ujęciu środowiskowym, do których zalicza: nasilające się skutki zmian klimatu, zwiększającą się konkurencję o zasoby naturalne, rosnącą presję na ekosystemy, przybierający na znaczeniu negatywny wpływ środowiska na zdrowie ludzi, a także wyczerpywanie się dotychczasowych źródeł finansowania ochrony środowiska. Wskazać należy, iż polityka została przygotowana zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹⁸ i stanowi strategię w rozumieniu tej ustawy. Jest jedną z podstaw prowadzenia polityki ochrony środowiska w Polsce¹⁹, a także jedną z dziewięciu strategii²⁰ stanowiących fundament zarządzania rozwojem kraju.

Jak czytamy we wstępie do PEP2030 „W systemie dokumentów strategicznych PEP2030 stanowi doprecyzowanie i operacjonalizację zapisów

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/ia/strategia-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju-do-roku-2020-z-perspektywa-do-2030-r--sor> [dostęp: 14.04.2026; dalej: SOR].

¹⁷ *Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej*, M.P. z 2019 r., poz. 794 [dalej: PEP2030].

¹⁸ Dz. U. z 2019 r., poz. 1295.

¹⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska*, Dz. U. z 2018 r., poz. 799 z późn. zm., art. 14 ust. 1.

²⁰ Do zintegrowanych strategii, oprócz Polityki ekologicznej państwa 2030, należą: *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030*, *Polityka energetyczna Polski do 2040 r.*, *Strategia zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 r.*, *Strategia produktywności*, *Krajowa strategia rozwoju regionalnego*, *Strategia „Sprawne i nowoczesne państwo”*, *Strategia rozwoju kapitału społecznego*, *Strategia rozwoju kapitału ludzkiego*.

SOR. Stąd też, cel główny PEP2030, tj. rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, został przeniesiony wprost z SOR. Cele szczegółowe PEP2030 zostały określone w odpowiedzi na zidentyfikowane w diagnozie najważniejsze trendy w obszarze środowiska, w sposób umożliwiający zharmonizowanie kwestii związanych z ochroną środowiska z potrzebami gospodarczymi i społecznymi”. Wskazać należy, iż cele szczegółowe PEP2030 dotyczą zdrowia, gospodarki i klimatu. Z kolei realizacja celów środowiskowych będzie wspierana przez cele horyzontalne, które dotyczą edukacji ekologicznej oraz efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska (rozdział *Cele PEP2030*). Monitorowanie celów szczegółowych odbędzie się za pomocą zestawu wskaźników oraz realizowane będzie poprzez kierunki interwencji takie jak: ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb, likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania, przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej, zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód, zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu, wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa, wspieranie wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT, przeciwdziałanie zmianom klimatu, adaptacja do zmian klimatu oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych, edukacja ekologiczna, w tym kształtowanie wzorców zrównoważonej konsumpcji, usprawnienie systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska oraz doskonalenie systemu finansowania.

Natomiast do projektów strategicznych PEP2030 należą: czyste powietrze, audyty krajobrazowe, opracowanie i wdrożenie spójnej i kompleksowej Polityki Surowcowej Państwa, GreenEvo – akcelerator zielonych technologii, leśne gospodarstwa węglowe, budownictwo drewniane, adaptacja do zmian klimatu, kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020, woda dla rolnictwa, oraz dwa cele horyzontalne: środowisko i edukacja – rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa, oraz środowisko

i administracja – poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Analizowana polityka wskazuje na kluczowe znaczenie elektronicznych baz danych, które będą umożliwiały bezpośredni dostęp do najnowszych informacji z obszaru środowiska za pośrednictwem sieci Internet. PEP2030 stała się najważniejszym dokumentem strategicznym w obszarze bezpieczeństwa ekologicznego Polski. Jednocześnie, co bardzo istotne, PEP2030 stanowi podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Mając na uwadze zobowiązania międzynarodowe, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, strategia stanowi ich realizację, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 r. oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030. Jak słusznie pisze Z. Czernicka: „Polityka klimatyczna Polski wpisuje się w unijny pakiet Fit for 55, który zakłada redukcję emisji gazów cieplarnianych w UE o 55% do 2030 roku względem poziomu z 1990 roku. Dla Polski oznacza to m.in. konieczność dekarbonizacji sektora energetycznego, przyspieszenia rozwoju OZE, wprowadzenia systemu handlu emisjami EU ETS dla transportu i budynków oraz ograniczenia emisji w sektorze rolnictwa i gospodarki odpadami”²¹. Na uwagę zasługuje fakt, iż PEP2030 jest strategią ramową, która bardzo trafnie uwzględnia i wspiera zobowiązania międzynarodowe Polski (UE, ONZ, Agenda 2030, polityka klimatyczna UE), stając się kluczowym narzędziem ich realizacji. W pełni przekłada przyjęte przez Polskę zobowiązania międzynarodowe na poziom krajowej polityki. Jednak wymaga uzupełnienia przez konkretne działania i polityki sektorowe, ponieważ nie jest kompletnym zestawem wszystkich działań wdrożeniowych. Wskazuje kierunki i cele, natomiast pełne wdrożenie zależy od wielu innych programów, ustaw i działań sektorowych. Chociażby PEP2030 odnosi się do celów wynikających z porozumienia paryskiego w zakresie ograniczania emisji gazów cieplarnianych, adaptacji do zmian klimatu, rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, jednak konkretne, wiążące poziomy redukcji emisji ustalane są z kolei przez Unię Europejską, chociażby w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/857 z dnia 19 kwietnia 2023 r. *zmieniającego rozporządzenie (UE) 2018/842*

²¹ <https://akademiaesg.pl/slownik-esg/polityka-klimatyczna-polski-miedzy-zobowiazaniami-unijnymi-a-krajowa-transformacja/> [dostęp: 14.04.2026].

w sprawie wiążących rocznych redukcji emisji gazów cieplarnianych przez państwa członkowskie od 2021 r. do 2030 r. przyczyniających się do działań na rzecz klimatu w celu wywiązania się z zobowiązań wynikających z porozumienia paryskiego oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1999²².

W 2021 r. Unia Europejska przyjęła tzw. Europejskie Prawo Klimatyczne²³, ustanawiając w prawie cel neutralności klimatycznej do 2050 r. oraz zaktualizowany cel redukcji emisji do 2030 r. ECL [Kulovesi, Oberthür, van Asselt, i in., 2024, 23]. Ważne znaczenie ma także Europejski Zielony Ład dla Unii Europejskiej i jej obywateli (EZŁ), który został ukształtowany jako zintegrowana strategia wzrostu gospodarczego, której celem jest przekształcenie UE w gospodarkę neutralną dla klimatu i efektywnie korzystającą z zasobów, przy jednoczesnej ochronie i wzbogacaniu kapitału naturalnego UE [Paleari 2024]. Łatwo jest zatem zauważyć, iż PEP2030 jest kompatybilna z zobowiązaniami międzynarodowymi, ponieważ przekłada je na poziom krajowy. Jednak nie wdraża ich w pełni samodzielnie i wymaga uzupełnienia przez inne strategie, oraz jest bezpośrednio powiązana ze stosowaniem prawa Unii Europejskiej.

Kolejnym ważnym dokumentem mającym wpływ na bezpieczeństwo ekologiczne w Polsce jest Krajowy Plan w dziedzinie Energii i Klimatu²⁴. Stanowi on przejaw wykonania zobowiązań nałożonych przez UE w rozporządzeniu UE 2018/1999 o zarządzaniu unią energetyczną, które obligowało państwa członkowskie do opracowywania krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu²⁵. Wykonanie obowiązków nałożonych przez wymienione rozporządzenie wiąże się ze sprawozdawczością oraz okresowymi

²² Dz. Urz. UE 2023, nr. L 111/1.

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), Dz.U.UE.L.2021.243.1 [dalej: ECL].

²⁴ https://commission.europa.eu/document/download/5118b15e-d380-49ae-b8bb-41cc81a28e15_pl?filename=PL_NECPupdate_Projekt_EN.pdf [dostęp: 15.04.2026].

²⁵ Rozporządzenie 2018/1999 w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 663/2009 i (WE) nr 715/2009, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 94/22/WE, 98/70/WE, 2009/31/WE, 2009/73/WE, 2010/31/UE, 2012/27/UE i 2013/30/UE, dyrektyw Rady 2009/119/WE i (EU) 2015/652 oraz uchylenia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 525/2013, Dz.U.UE.L.2018.328.1.

aktualizacjami. Opracowanie tych dokumentów stanowi podstawę mechanizmu zarządzania unią energetyczną i pozwala na analizę tego czy, w oparciu o wkłady z państw członkowskich, UE wywiąże się ze swoich celów klimatyczno-energetycznych.

Wskazać także należy, iż również Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej odnosi się do bezpieczeństwa ekologicznego Polski, stanowiąc tym samym element wykonywania ciężących na Polsce zobowiązań międzynarodowych, o których była mowa we wcześniejszej części niniejszego artykułu. Zawiera bowiem zapisy odnoszące się do zagrożeń środowiskowych (np. zmiany klimatu, katastrofy naturalne, niedobory wody). Na uwagę zasługuje także Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Uwzględnia ona kwestie zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa środowiskowego w polityce gospodarczej, stawiając sobie za główny cel „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”²⁶.

Po dokonaniu powyższej analizy nasuwają się wnioski, iż można zauważyć kształtowanie się wielopłaszczyznowego układu prawa międzynarodowego, europejskiego i wewnętrznego w zakresie zapewniania bezpieczeństwa ekologicznego. Zauważyć należy, że z punktu widzenia realizacji podstawowych celów określonych w szczególności przez Porozumienie paryskie, czy też Agendę 2030 Polska wypełnia je przez pryzmat przyjętych zobowiązań jako kraj i jako członek Unii Europejskiej, dostosowując globalne cele do swoich realiów poprzez w szczególności omówione strategie i polityki. Wypełnia także obowiązki w tym zakresie jako kraj członkowski Unii Europejskiej, który ma obowiązek stosować prawo Unii Europejskiej. Zauważalne jest zatem, iż wielopoziomowy system nakłada na Polskę konkretne obowiązki – zarówno prawne, jak i organizacyjne, czy finansowe, które Polska stara się wypełniać. Stopień ich rzeczywistej realizacji w praktyce przez Polskę jest umiarkowany. Z jednej strony zarówno Polska, jak i Unia Europejska wdrażają strategie, prawo i polityki zgodne z celami przyjętymi przez Organizację Narodów Zjednoczonych, osiągając dobre wyniki zwłaszcza w obszarach gospodarczych i społecznych (np. ograniczanie ubóstwa,

²⁶ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> [dostęp: 02.03.2026].

rozwój gospodarczy). Z drugiej strony realizacja jest nierównomierna i zbyt wolna, szczególnie w zakresie ochrony środowiska, klimatu i zrównoważonej produkcji. Wiele celów nie jest osiągniętych w tempie pozwalającym na ich pełną realizację do 2030 r.

Podsumowanie

Uwzględniając wyżej poczynione rozważania, należy stwierdzić, iż bezpieczeństwo ekologiczne w Polsce opiera się w szczególności na dokumentach strategicznych, ustawach krajowych oraz zobowiązaniach międzynarodowych (głównie UE). Podkreślić należy, iż współcześnie w Polsce bezpieczeństwo ekologiczne jest jedną z kategorii składających się na całość kształt bezpieczeństwa państwa. Już w treści konstytucji możemy zauważyć, iż środowisko naturalne stanowi ważny element polityki państwa poprzez wypełnianie spoczywającego na władzach publicznych [Jaworowicz-Rudolf 2019, 13-14] obowiązku zapewnienia współczesnemu i przyszłym pokoleniom życia w odpowiednich warunkach przyrodniczych. Wypełnianie zobowiązań międzynarodowych w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska polega na dostosowaniu prawa krajowego, prowadzeniu działań praktycznych oraz raportowaniu efektów do organizacji międzynarodowych. Dzięki podejmowanym działaniom Polska współuczestniczy w globalnych działaniach na rzecz ochrony klimatu i przyrody. Polska dokonuje zatem rzeczywistej implementacji zobowiązań międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego w czasach kryzysu klimatyczno-ekologicznego, jednak ze względu na złożoność działań tempo nie zawsze jest satysfakcjonujące. Polityka Polski w odniesieniu do kwestii środowiskowych opiera się na zasadzie zrównoważonego rozwoju, która jest podstawą globalnej polityki środowiskowej i została uznana przez społeczność międzynarodową w dokumentach ONZ, a także UE. Dzięki temu dbanie o środowisko naturalne nie stoi na przeszkodzie rozwojowi gospodarczemu. Bowiem zasada zrównoważonego rozwoju [Jasiuk i Czerwiński 2023, 100; Machniak 2019, 234] polega na takim prowadzeniu rozwoju gospodarczego i społecznego, aby zaspokajać potrzeby obecnego pokolenia bez ograniczania możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń.

PIŚMIENNICTWO

- Chochowska, Anna. 2016. „Zadania gminy w sferze ochrony środowiska. Wybrane zagadnienia.” W *Prawne instrumenty ochrony środowiska*, red. Beata Jeżyńska, i Emil Kruk, 37-46. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Chochowski, Krzysztof. 2025. „Bezpieczeństwo jako cel działania administracji publicznej.” *Gubernaculum et Administratio* 1(31), 1:39-52. 10.16926/geo.2025.01.01.03
- Cichy, Andrzej, i Luis Ochoa Siguencia. 2020. *Zarządzanie środowiskowe w kontekście bezpieczeństwa ekologicznego*. Częstochowa: Instytut Badań i Innowacji w Edukacji.
- Cieślarczyk, Marian. 2020. „Transdyscyplinarna perspektywa badawcza w naukach o bezpieczeństwie (i obronności).” W *Jednoczenie wiedzy w naukach o bezpieczeństwie*, red. Andrzej Glen, 69-95. Siedlce: Wydawnictwo UwS, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Transdyscyplinarne Centrum Badania Problemów Bezpieczeństwa im. prof. K. Bogdańskiego, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny.
- Czuba, Michał. 2019. „Regulacje prawne warunkujące bezpieczeństwo ekologiczne w Polsce na przykładzie ograniczenia zjawiska smogu miejskiego.” *International Journal of Legal Studies* 6(2):197-210. 10.5604/01.3001.0013.7416
- Florczak-Wątor, Monika. 2023. „Komentarz art. 74.” W *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wyd. II, red. Piotr Tuleja. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska. Lex el.
- Górska-Rożej, Karina. 2013. „Bezpieczeństwo ekologiczne w ogólnym systemie bezpieczeństwa państwa.” *Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej* 4(8):85-100.
- Jasiuk, Ewa, i Maciej Czerwiński. 2023. „Znaczenie raportowania zrównoważonego w zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego.” *Veritas Iuris* 6(2):99-112.
- Jaworowicz-Rudolf, Agnieszka. 2019. „Obowiązek władz publicznych prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne rozumiane jako synonim odpowiedniej jakości środowiska.” *Acta Universitatis Lodzianensis Folia Iuridica* 87:9-24. 10.18778/0208-6069.87.01
- Kulovesi, Kati, Sebastian Oberthür, Harro van Asselt, i in. 2024. „The European Climate Law: Strengthening EU Procedural Climate Governance?” *Journal of Environmental Law* 36:23-42. <https://doi.org/10.1093/jel/eqad034>
- Kulisz, Marek Z. 2019. „Zarządzanie bezpieczeństwem ekologicznym a bezpieczeństwo społeczności lokalnej.” W *Zrównoważony rozwój a bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, red. Maria Huchrak, i Tadeusz Iwanek, 80-98. Nysa: Oficyna Wydawnicza PWSZ w Nysie.

- Leszczyński, Marek. 2025. „Bezpieczeństwo ekologiczne i zjawisko ekoterroryzmu – ewolucja poglądów w warunkach przemian społeczno-ekonomicznych na świecie.” *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 82(2):28-47. <https://doi.org/10.15584/nsawg.2025.2.2>
- Machniak, Arkadiusz. 2019. „Bezpieczeństwo ekologiczne jako jedno z warunków zrównoważonego rozwoju państwa.” W *Bezdroża bezpieczeństwa państwa z perspektywy Podkarpacia*, red. Grzegorz Roslan, 233-47. Rzeszów: Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej.
- Paleari, Susanna. 2024. “The EU policy on climate change, biodiversity and circular economy: Moving towards a Nexus approach.” *Environmental Science & Policy* 151:103603. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2023.103603>
- Płocki, Rafał. 2021. „Badanie poczucia bezpieczeństwa – wybrane problemy.” W *Praktyczny wymiar bezpieczeństwa*, red. Daria Krzewniak, 171-82. Siedlce: Wydawnictwo UwS.
- Srogosz, Tomasz. 2018. „Bezpieczeństwo klimatyczne a prawo międzynarodowe.” *Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych* 11:67-86.
- Staćzuk, Izabela. 2019. „Akty prawa miejscowego w gminie i ich znaczenie dla bezpieczeństwa ekologicznego.” *Roczniki Nauk Prawnych* 3(29):219-35. <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2019.29.3-12>
- Szwed, Katarzyna. 2022. „Konstytucyjny obowiązek prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.” *Przegląd Prawa Konstytucyjnego* 3(67):65-77. 10.15804/ppk.2022.03.05
- Trzaskowska, Ewa. 2024. „Zmiany środowiska a bezpieczeństwo ekologiczne i narodowe Polski.” W *Państwo wobec wyzwań XXI wieku*, red. Grzegorz Tutak, 77-96. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Trzcńska, Diana, i Joanna S. Kierzkowska. 2020. *Bezpieczeństwo ekologiczne w realizacji zadań publicznych*. Warszawa: Difin.
- Wodzikowski, Czesław. 2018. „Bezpieczeństwo ekologiczne w świetle międzynarodowych inicjatyw na rzecz zmiany globalnego paradygmatu rozwoju: od problemu do inicjatywy.” *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* 11(3):323-29.
- Ziętarski, Mateusz. 2020. „Zagrożenia bezpieczeństwa ekologicznego – próba systematyzacji w świetle badanych dokumentów.” *Studia nad bezpieczeństwem* 5:185-95. <https://doi.org/10.34858/SNB.1.2020.012>